

**НАЦІОНАЛЬНА ОСВІТА Й ВИХОВАННЯ УЧНІВ
У ТВОРЧОСТІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Шевченко Світлана Миколаївна,

к.пед.н.,

старший науковий співробітник,

старший науковий співробітник

відділу історії та філософії освіти Інституту педагогіки

Національної академії педагогічних наук України

м. Київ, Україна

Анотація: У творчості Юрія Федьковича розкриваються погляди на національну освіту й виховання учнів; викремлено ученого задум та ідеї. Показано відгуки про нього як не лише письменник, а й освітнього діяча, який зумів розробити широкий і перспективний план покращення роботи української школи.

Ключові слова: Ю. Федькович, національна освіта, виховання учнів, українська мова, правопис, школа, народна педагогіка.

Ю. Федькович у своїй науковій, творчій діяльності особливу увагу звернув на початкову школу, яка заклала фундамент національної освіти й виховання учнів. Він радив учителям «більше уваги і часу приділяти каліграфії, яка в тій чи іншій мірі занедбана всюди», частіше практикувати домашні письмові роботи. Він передбачав, що відповідні зміни у змісті навчання й виховання відбудуться на основі розробки й впровадження нових шкільних програм й українських підручників. Тому його задум був написати підручники для школи українською мовою, і саме для першачків Ю. Федьковичем був створений «Буквар для господарських діточок на Буковині», і в 1857 р., став знаменною віхою в історії українського букварства. У той час, на Буковині, на відміну від усіх попередніх, він був написаний українською мовою із застосуванням фонетичного правопису і перейнятий українським національним

духом. Після елементарних відомостей про мову та її склад було вміщено прості, зрозумілі для дітей коротенькі оповідання, в яких розповідалося про працю вчителя. Його Педагогічною основою стали народна педагогіка та здобутки педагогічної науки, а саме: насичений фольклором, розмаїтим дидактичним матеріалом, спрямованим на опанування грамотою й забезпечення розумового і духовного розвитку учнів. Але, на жаль, цей буквар з причини «підколоніального» становища українського народу залишився ненадрукованим. Безперечно, його потрібно видати тепер як видатну історичну пам'ятку української педагогіки. Письменник та освітній діяч зумів розробити широкий і перспективний план покращення роботи школи. Як зазначав О. Маковей, Ю. Федькович «випереджував своїх сучасників на Буковині... на цілі десятки літ» [1; 2, с. 397]. Відстоюючи ідею української національної школи, першим на Буковині виступив проти використання у школах складного етимологічного правопису, котрим друкувалися в той час підручники старослов'янською мовою, чужою для сприйняття буковинськими дітьми. Він вважав, що «Якби Міністерство освіти було подбало про те, щоби шкільні книжки були написані в язиці народнім та відповідали світоглядіві, потребам і життєвим обставинам народу, то були би школи досі, хоч під слабими учителями, принесли інші плоди» [2, с. 394]. Ю. Федькович доводив, що навчання в школах повинно здійснюватися рідною мовою: нею діти мають декламувати вірші, виконувати письмові вправи, вивчати арифметику, географію, історію, фізику, займатися малюванням, фізичними вправами, доглядати рослин і тварин та ін. Така шкільна програма вимагала не тільки фахових педагогічних кадрів, але й нового покоління підручників, які, на жаль, Юрію Федьковичу не дали змоги видати. Його «Календарик», призначений для шкільного вжитку, який теж був написаний фонетичним правописом, спіткала така ж доля, як і «Буквар». Ідея народності виховання лягла в основу педагогічних поглядів Ю. Федьковича. А звідси йде його педагогічний оптимізм, віра у творчі народні сили та у щасливе майбутнє України. Розвиток школи й педагогічної думки на Буковині він ніби серцем любив, так описував

він у вірші «Що я люблю, в що вірую, на що надіюсь» зазначає: Я люблю мою Русь-Україну, Я вірую в її будучину... У процесі дослідження стало відомо, що як продовжувач педагогічних ідей Т. Шевченка, Г. Квітки-Основ'яненка та Марка Вовчка, Ю. Федькович першим на Буковині став писати свої твори українською мовою, він вболівав за «щербату долю гуцулів» і ставав на їх захист. Високо цінував фольклор і народні звичаї як могутні виховні засоби. Сам шанував і збирав ці скарби народної педагогіки, уклавши збірники «Буковинські пісні з голосами», «Колядник руського народа», «Руський женчик», «Найкращі співанки руського народа на Буковині», й молодь закликав: «шануйте, - писав він, - й не цурайтесь давніх наших звичаїв! Шануйте їх так, як се у других чесних народів ведеться, а буде вам слава, людям честь, по праотцях же Ваших хороша пам'ять». З аналізу літературних джерел просвітницької діяльності Ю. Федьковича стало відомо, що учений просвітник в усьому народному бачив великий виховний сенс, у національному одязі теж. Сам він ходив у простому гуцульському вбранні. Коли староста заборонив йому приходити в ньому на засідання, то Федькович відповів: «Жию між народом, люблю той наряд і народної одежі не покину». За це він здобув велику шану й любов народу. Аналіз праць Ю. Федьковича доводить, що вони виплекані на народній основі, і взагалі, його твори набули великої популярності серед народу. Значна частина з них стали народними піснями. А створена ним педагогіка втілювала в життя дітей та молоді духовність українського народу. В її реалізації провідна роль належала народному вчителю. Саме тому, Ю. Федькович про вчителя завжди висловлювався особливо поетично: «Мистецтво розквітає і занепадає завдяки художникам, а школа – завдяки вчителям. Кожна школа залежить від учителя; вона – його духовна фотографія». Поширення освіти серед народу – найсвятіший обов'язок педагога. Звіти самого Федьковича доводять, що будучи інспектором, він невпинно піклувався про зміцнення економічної бази школи, про матеріальну забезпеченість учителя, що одержує таку заробітну плату, «якій би не позаздрив навіть конюх», про підвищення кваліфікації освітян через курси й

наявність шкільних бібліотек, про вироблення педагогічної майстерності й творчості. Ю. Федькович обстоював, щоб усі школи мали кваліфіковані кадри з відповідною педагогічною освітою. Його непокоїло те, що більшість учителів «навчальні предмети подає у відриві від практичного і життєвого рівня дітей». Письменник закликав учительство «серйозно взятися за піднесення школи, самостійно вдосконалювати свою педагогічну освіту», бо «педагогічно-дидактична наука, як і взагалі вся сучасна наука, з кожним днем все далі розвивається», тому слід «втримати себе на рівні сучасної науки, а особливо, на рівні своєї спеціальності». Він мріяв про нову генерацію педагогів і поважав учителів ерудованих; працюючих, які щиро люблять дітей, дають їм ґрунтовні знання, добре виховання, плекають національну гідність і честь. Дослідження показує, що Ю. Федькович про дітей висловлював тепло і прихильно, всіляко піклувався про них. Для них він написав низку творів, зокрема казок, що належать до значної і важливої частини педагогічного доробку письменника.

Таким чином, у великому ідейному, культурному та педагогічному доробку Юрія Федьковича, який спрямовувався на пробудження національної свідомості, відродження культури українців Буковини та становлення українського шкільництва, можна виділити такі напрямки: ідеї щодо збагачення змісту освіти, методичне забезпечення змісту шкільної освіти, методичне забезпечення навчального процесу як фактора розвитку дитини, літературно-педагогічна творчість; організаційно-методичні проблеми шкіл Буковини. Уболіваючи за долю національної школи, а отже, також і за долю народу, його культуру, Ю. Федькович апелював до ролі народних учителів, покликаних ширити науку та просвіту не тільки серед своїх учнів, але через них і серед селян шляхом видання відповідних навчальних книжок, написаних народною мовою і в народному дусі. Федькович вважав, що учитель повинен постійно самоудосконалюватися, тому що на його думку, школа є «духовною фотографією» вчителя. Отже, у своїх працях учений-педагог порушував важливі педагогічні ідеї, які є актуальними й сьогодні і є неоціненною

скарбницею для сучасного українського шкільництва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Жук М.І. Видатні педагоги Буковини: Методичний посібник. Чернівці, – 2008. – 80 с.
2. Маковей О. Життєпис Осипа-Юрія Гординського-Федьковича. – Львів, – 1911. – 519 с.
3. Шевченко С.М. Просвітницька й педагогічна діяльність Юрія Федьковича (1834-1888) чи миттєвості сьогодення... *Наука і техніка сьогодні*. (Серія «Педагогіка»): журнал. – 2023. – № 3(17) – С. 472-481.
[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3\(17\)-472-481](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3(17)-472-481) URL:
<http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/issue/archive> <https://lib.iitta.gov.ua/734635/>